

Един от светлите умове, който има своето място и в днешната съвременност е големият съветски педагог и писател Антон Семьонович Макаренко. Днешният ден е невъзможен без присъствието на всичко ценно, сътворено в миналото, и въпреки че творчеството му е престанало да бъде предмет на шумно модно увлечение, интересът към него не е угаснал и няма да намалява. В историята на възпитателната практика и педагогическа мисъл Макаренко ще остане с възгледа си, че педагогиката е “най-диалектичната, подвижната, най-сложната и разнообразна наука. Своята уникалност той показва във всичките си творби, но най-незабравима за възпитателната дейност си остава ”Педагогическа поема”. Книга написана въз основа на собствения му опит. Голямото дело на руския педагог започва през 1920 г., когато му се възлага да организира и ръководи колонията за непълнолетни правонарушители близо до град Полтава, която по-късно носи името “Максим Горки”. Работата му е нова и трудна. Тя изисква тънък усет за хората, дълбока вяра в човека, гъвкав ум и голяма тактичност. Макаренко се справя с възложената му задача отлично. Той успява да концентрира в колонията ценни възпитателни моменти от раждащия се нов живот в социалистическата му родина. По-късно в “Педагогическа поема” той описва трънливия път, който е трябвало да бъде изминат, за да се създаде сплотен трудово-възпитателен колектив, функциониращ както за възпитание, така и за превъзпитание. В резултат от работата си там той стига до идеята за разпределението на питомците в първични колективи, където се извършва значителна част от “обработката” на техните личности. Съединявайки обучението с производителния труд и изпробвайки възпитателната сила на селскостопанския, ръчно-занаятчийския и машинния труд, у него се оформя цяла нова педагогическа теория.

През 1926 г. трудово-възпитателната колония “Максим Горки” се преселва в Курян, близо до Харков, където има по-голямо стопанство и манастирски сгради, в които са настанени 280 възпитаници. В колониите Макаренко прави опити за нова организация на възпитателната работа. Без да робува на догми, той създава своя концепция за оптимистично отношение към човека и неговите възможности за развитие. Стреми се да приложи нови педагогически подходи. Това го поставя в конфликт със стоящите над него администратори и контролиращи органи. Въпреки всичко той съумява да се справи. Не се предава дори в най-трудните моменти- “Имаше само две неща, които не извикваха съмнение: първо-твърдото ни решение да не изоставяме делото, да го докараме до някакъв край, па ако ще и скръбен. И второ, ей самото това “битие”- в нашата колония и около нас.” И той наистина спазва думата си- не изоставя делото. Дори хора, които другите смятат за безнадеждни той подкрепя и им показва правилния път. Никак не е лесно-отначало въпреки педагогическите познания той вижда трудности, с помоща на упоритост, такт и Калина Иванович нещата се регулират. Повратен момент е сцената със Задоров още в самото начало. Но сякаш след думите- “Ние не сме тъй лоши, Антон Семьонович! Всичко ще бъде добре, ние разбираме... и самият Макаренко вижда, че надежда има, нужно е само време... Същественият принос на А.С. Макаренко се състои в това, че надраства шаблонното „да

се възпитава добър съветски човек”, а издига разгърнатата програма за възпитание на личността, като успява да съхрани индивидуалната прелест, своеобразието, особената ѝ красота. Той достига до схващането, че наред с общата, „стандартната” програма за комунистическо възпитание е нужна и индивидуална, конкретна перспектива на отделния човек. Именно в създаването на метод, който да бъде общ и единен и в същото време да дава възможност на всяка отделна личност да развива своите особености, да запази своята индивидуалност, видният педагог вижда главната задача на педагогиката.

Антон Семьонович Макаренко пръв успява да вникне надълбоко в същността на съветския човек и да представи в нова светлина неговите личностни качества, характер и поведение. Той разкрива съветския човек като субект от световен мащаб - този нов човек вижда, наблюдава, интересува се от всичко, което става по земното кълбо – той преживява като гражданин на света всяко нещастие или радост. Макаренко демонстрира тезата си, че възпитанието на новия човек трябва да се откъсне от националното и местното значение и съдържание, за да поеме общочовешките дълг и отговорност за щастливото бъдеще на цялото човечество. На тази методологическа основа Макаренко издига качествено ново положение в педагогическите теории: възпитание на гражданина на света. Голямата политическа цел на комунистическото възпитание е именно гражданина на света и всеки добър, честен учител трябва да я вижда пред себе си, да се бори за постигането ѝ. При формирането на личността, на личните детайли на новия човек учителите са длъжни да подхождат във висша степен внимателно и с добро чувство.

В центъра на системата от възпитателни средства Антон Семьонович Макаренко поставя две единни и сложни подсистеми – колектива и дейността. Колективът като главно възпитателно средство обхваща педагогическия колектив и детския колектив. Основните дейности – игра, учене и труд – присъстват равностойно в цялостния педагогически процес, като осигуряват активно-действения характер на възпитанието. Първата цел на възпитанието според Макаренко е колективът, а една от водещите му задачи – възпитанието на колективиста. Тук с помощта на всички възпитатели Макаренко показва на децата, че те са можещи. Техните учители не правят изключение, когато трябва нещо да се свърши, те виждат, че там, в колонията всички са равни. А точно това е едно от нещата, което е липсвало на тези деца навън-да им се покаже, че никой не ги третира като различни и че стига да пожелаят те могат много неща. Личността на Екатерина Григориевна не бива също да се пренебрегва-тя дава на децата майчина обич и закрила, въпреки строгото си държане. Нещо необходимо за всеки един подрастващ.

Една от големите заслуги на съветския педагог е, че “установява мястото на детския

труд в системата на подрастващото поколение, че намира основните пътища и форми за използването на труда като могъщо възпитателно средство". В колонията "Горки" той успява да създаде хора, у които изчезва делението на физическия и умствения труд. С творческата си дейност разкрива прозорец към "възпитанието на бъдещата епоха". Той кара колонистите да обикнат дори селската работа, родителите на една част от тези деца са селяни и в тяхната кръв е земеделската и селскостопанска работа. Весели и поучителни са случките със сеяката, та дори и с откраднатите дини. Да не забравяме и работилниците-колелата, които правят в тях не само са сполучливи, но и разнасят славата на колонията. С тези си занимания всеки един от колонистите е зает с определен вид работа и не му остава време да мисли за странични неща или поне не толкова. Според него в процеса на труда човек не само преобразява природата, но променя и себе си, развива полезни качества и умения. За да е пълноценен труда той трябва да е творчески, да е креативен.

Трудът в колектива от своя страна възпитава правилни междуличностни отношения, помага на децата да се учат да общуват, формира тяхната нравственост, донася радост и удовлетворение от постигнатите резултати. Благодарение на труда на момчетата те изграждат новия си дом, правят го уютен и с все повече удобства. Научавайки ги на труд техния учител ги подготвя за истинския достоен живот, този извън оградите на техния дом-училище. И още нещо изключително важно научава ги да ценят не само своя труд, но и този на останалите.

Не всичко е по мед и масло винаги-има и бягства в началото и сбивания и караници. С времето обаче тези неща сякаш изчезват. Четейки книгата човек има чувството, че тези деца са били цял живот приятели. Пленяват със задружието си, браненето на колонията, обичта към Антон Семьонович... За не дълъг период от време той успява да създаде прилични младежи от повечето свой възпитаници. Дори когато един от управниците го пита от къде са тези момци, той шеговито отговаря- "Сами си ги правим!" Има и изключения разбира се- Митягин например. Макаренко вижда в него заплахата за другите деца, неговото разрушаващо въздействие. Въпреки симпатиите си, той го гони. Сам признава, че има случай като този, в които писаното от Русо, Песталоци, Блонски не помага. С децата не се работи по шаблон. Литературата е нужна за основа, но всичко останало е самият живот, практиката. В някои от случаите дори заявява, че е изпаднал в "педагогическо падение", но не се спира и жертва всичко за тези деца. А тук е и израстването им- виждат, че някой вярва в тях, имат нова среда, ред, занимания. Прекрасни възможности за един нов живот. Попадането на тези деца в колонията е най-хубавото, което е могло да им се случи. Ако има шанс за поправянето им-то този шанс е Макаренко. Точно там те се учат на уважение към по-възрастните (майката на Антон Семьонович е техния любимка), труд, отговорности. Не може да не се отбележи любовта на Братченко например към конете и колко много се грижи той за тях. Отнася се сериозно към задълженията си, изпитва истинска обич към тях. Отрядите са още нещо в голяма помощ за възпитаниците, отново става дума за

възпитание в дълг към нещо, в случая различните занимания на отрядите. Един от основните възпитателни похвати в колонията става доверието. Много са показателните случаи-Карабанов е един от тях. Като се има предвид, че той се подвежда по Митягин и не е много надежден, Макаренко му възлага задачата да донесе на няколко пъти големи суми пари. И той се справя отлично! Още едно доказателство, че доверието е най-добрият възпитател. След случая въпреки терзанията пред Макаренко, Семьон е доволен от себе си, Макаренко още повече. Дори му казва- "Аз не се страхувам от нищо. Аз знам, че ти си също такъв честен човек, какъвто съм и аз." Още един отзвук от това е даването на командирските звания, чест за колонистите. Също така и когато Антон Семьонович моли някой от по-опитните и стари колонисти да помагат на децата от втората колония. Тези момчета започват да се чувстват значими. Макаренко се бори до последно за доброто на своите възпитаници, търси нови хора, средства... Когато идват двете студентки внасят живинка сред децата, те забелязват, че все повече хора започват да се интересуват от съдбата им. Съдба, която дори в началото да не е била важна за самите тях, в последствие ги интересува живо. Когато са нужни 6000 точно момчетата са тези, които ги издействат. Защото с течение на времето те са се почувствали част от тази общност и бъдещето на колонията става и тяхно бъдеще. Усещат вече гордостта от това да си колонист в "Максим Горки", ако си спомним и марша пред хората, когато излизат с белите си ризи и въпреки позакарпените си панталони те правят срахотно впечатление. Впоследствие сами започват да си организират занимания-като се започне от вечерните събирания по спалните, играта на карти, разказване на приказки и истории, та до театърът. Истинското сближаване и чувството на колектив става в началото вечер в спалните, весели звуци, приказки... Играта им на карти обаче е спряна поради лошите привички на присвояване, до които води, но въпреки това те си измислят нови и нови занимания. Стига се до там, че имат по 40 пиеси на сезон, нещо, което и театрите в столицата не могат да си позволят. Вижда се, че в тези теца не само има надежда, има и талант. Така се вживяват, че неусетно чрез играта те обогатяват речника си, културата. И въпреки, че работят в работилниците, ходят на училище и имат куп занимания свързани с колонията те не се отказват. Не взимат входна такса, не се спират пред студа и бедността. Макаренко прави от тях хора отговорни и трудещи се.

В колонията има не само момчета, появяват се и няколко женски персонажа. Сякаш с тях той вижда повече трудности или по-скоро неразбиране от тяхна страна. За своя педагогическа грешка смята съдбата в колонията на Раиса. Момиче убило новороденото си бебе без всякакъв съзнателен мотив. След престоя си в колонията и по-късно в живота си Раиса се поправя. Тя се омъжва и ражда деца. Значи все пак Макаренко е изиграл решаваща роля и в нейния живот. Дори при една понататашна среща тя искрено му благодари за всичко сторено. Въпреки че той и най-вече педагогическият колектив имат по-големи амбиции за нея-рабфага. Тя е момиче с възможности, но за съжаление без амбиции. Момиче с възможности, но за съжаление без амбиции. Интересното при съжителството между момчетата и момичетата е, че няма издевателства и конфликти, а напротив, момчетата бдят над тях. Дори след смъртта на бебето на Раиса много от тях са уплашени и момчетата ги пазят. Нещо, което е извън принципите на управляващите и Макаренко отново има проблеми за това. Но сякаш някой от горе пази този човек заради

доброто дело,което върши.

Ролята на нравственото възпитание при изграждането на личността е голяма. Нравствеността най-пълноценно се изгражда в колектива, защото той изисква от човека, поставя определени норми на поведение и наказва, когато те бъдат пристъпени.В колонията на Макаренко думи като чест, дълг, достоинство, отговорност, дисциплина не са просто празни приказки.Те са наситени с дълбок смисъл,разбиран от всеки.Всеки възпитаник осъзнава своята отговорност и именно затова,когато някой бъде наказан той приема укора с достоинство, с ясното съзнание, че е заслужил своето наказание. Наказанието играе важна роля при формирането на нравственото възпитание.Това обаче съвсем не означава, че наказанието трябва да бъде физическо или да бъде унищожавашо за детето и неговата личност.Наказанието често се налага и от самия колектив като реакция на поведението на даден негов член.Макаренко умее да наблюдава детето, да открива същественото в характера му, да вижда всяка промяна в него и в крайна сметка-да осъществи възможно най-точното педагогическо "попадение".Той отдава на играта такова важно значение в живота на детето, каквото има за възрастния човек неговата работа, служба.Детето в предучилищна възраст предимно играе, а работните му функции са незначителни и не излизат извън пределите на самообслужването, но дори и там то внася играта.В училищната възраст работата вече заема особено важно място в живота и действията, но в същото време детето продължава да играе с увлечение.А.С.Макаренко подчертава, че всеки педагог и родител трябва да помни и да се съобразява с факта, че в детската възраст играта е норма и детето трябва да играе дори и когато върши сериозна работа.Той предлага на възпитаниците си една обща игра-да играят на възрастни хора, като пресъздават техните взаимоотношения и взаимодействия.С тази педагогическа форма-игра великият учен-експериментатор успява да организира пълноценен и устремен живот на момчетата и момичетата в колонията.

Освени всичко казано до тук най-важното за тези деца и за самия Антон Семьонович Макаренко е крайният резултат,който е постигнал.Години по-късно,когато той е отстранен принудително и наблюдава събитията отстрани вижда плодовете на своя труд.Задоров е станал инженер,Вершньов и Бурун лекари,Шелапутин летец..Всеки един е намерил пътя в живота си и то благодарение на превъзпитателната дейност в колонията.Достатъчно голямо постижение е да се помогне на едно такова дете,а на такава гляма група-това вече е геройство! Социализацията на подрастващите е сложен процес, с голямо значение в живота на човека. Приобщаването към живота на обществото, към колектива има същата степен на важност, както и правилното физическо, интелектуално и умствено развитие.Нещо,с което Макаренко се справя много добре.

Великият съветски педагог печели момчетата и ги променя, променя много съдби, говори за глобални проблеми, които и днес и утре ще са наболели, важни и сериозни. Представя своята гледна точка за тези момчета, как са стигнали до тук и защо, какви са причините за тяхното падение. Авторът иска да докаже че тези деца, не могат да бъдат вкарани в един стереотип, че всяко е различно и търпи метаморфоза. Не представя момчетата в един измислен нереален свят, където те са добри, мили, отзивчиви, а ги показва такива каквито са, в реалността. Макаренко показва професионализъм като не пропуска да опомене педагогическите си грешки, моментите, когато губи педагогическа компетенция, моментите, когато е просто адекватно реагиращ човек, не показва пристрастия, разкрива слабостите си. Книгата е написана за едно цяло общество, адресатът е едно цяло общество и макар и писана преди години, нещата са същите и днес.